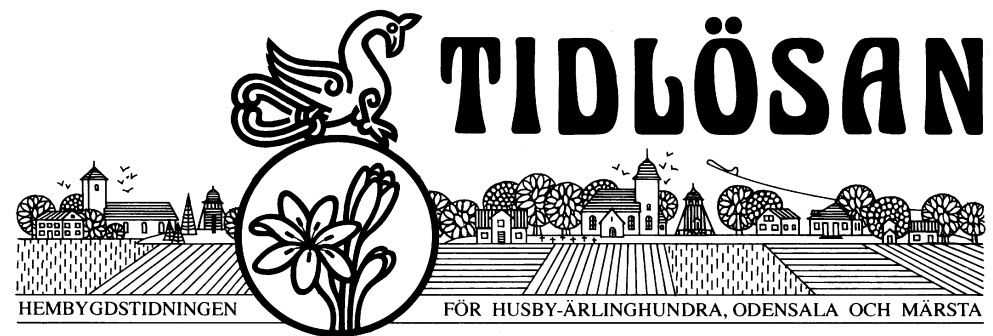

Arbetare och företagsledning vid Sörlings. Fotograf: Lundin Foto, 1943

Fira Valborg i hembygdsgården
vårtal kl 19.30

Nr 2. April 2005. Årgång 12

OMSLAGSBILDEN

Bo Klang, vår nya ordförande presenterar sig med följande :

Född 1956 i Vantörs församling. Yrke: bussförare. Gift med Margareta. Inflyttad till kommunen 1986. Anknäpning till bygden: Farfarsfar Abraham (f 1843) kom som soldat till Brunnby i maj 1863. Hans yngste son August (f 1878) är min farfar. Han var med och byggde Centralskolan och lärarbostaden i Husby. Augusts näst yngste Sivert (f 1909), min far som i ungdomsår flyttade till Stockholm, var ofta i hembygden. Själv har jag varit i bygden som fritidsboende i hela mitt liv.

TIDLÖSAN

	Innehåll:	Sid
Utges av:	Ledare.	3
Husby-Ärtinghundra Märsta Hembygdsförening	Sörlings karosseriverkstad	4
Husby skola, 195 92 MÄRSTA	Väderspämärken och väderspåkønst, vår och sommar	10
Postgiro: 36 15 92-9	Årsmøtesreferat	16
Utkommer: 4 gånger per år.	Kommande aktiviteter	17
Tryck: PP-TRYCK, Märsta	- Valborgsfirande	
Redaktion:	- Gökotta 21 maj	
Giselher Naglitsch, ansvarig utgivare	- Öppet hus 22 maj	
Tel. 08-591 155 14	i hembygdsgården	
E-post: gisgilla@telia.com		
Sven Eriksson	Hembygdsrum i Centrum-biblioteket	18
Tel.: 08-591 432 95		
E-post: sven.0859143295@telia.com	Föreningens funktionärer	19
Manus mottages med tacksamhet. Vi förbehåller oss rätten att i samarbete med författaren redigera det insända materialet.		

För information om kommande föreningsaktiviteter ring 08-591 136 36 eller gå till **föreningens hemsida:** www.hembygdmarsta.se

Föreningens styrelse och funktionärer 2005

Ordförande

Bo Klang Hugingatan 3, 195 52 Märsta, 591 224 32

Vice ordförande

Eva Svensson Håsta, Odensala, 195 92 Märsta, 591 432 12

Kassör

Gunilla Blidborg Norrbackavägen 33, 195 45 Märsta, 591 134 80

Sekreterare

Maud Hedlund-Lidman Bromstabacke, Odensala, 195 92 Märsta, 591 432 52

Övriga ledamøter

Hans Nilsson Asphagen, Odensala, 195 92 Märsta, 591 430 06

Tore Svensson Svensborg, 195 91 Märsta, 591 400 36

Peder Andersson Kättsta, 195 91, Märsta, 591 164 88

Suppleanter

Torbjörn Engholm Friggagatan 13, 195 58 Märsta, 591 144 24

Marianne Frank v. sekr. Slåsta 3, Odensala, 195 92 Märsta, 591 433 31

Egon Hedin Stjärngatan 44, 195 58 Märsta, 591 128 74

Yvonne Johansson Herresta, Odensala, 195 92 Märsta, 591 433 37

Torsten Nordén Slåsta 3, Odensala, 195 92 Märsta, 591 433 31

Gun Pettersson Lövsäter, Odensala, 195 92 Märsta, 591 430 15

Anna-Karin Bergvall Tellusgatan 4, 195 58 Märsta, 591 115 73

Ansvarig utgivare

Tidlösan:

Giselher Naglitsch Neptunusbacken 1, 195 55 Märsta, 591 155 14

Hemsidan:

Arne Ohlsson Syrenvägen 4, 195 42 Märsta, 594 502 22

För museivisningar kontakta:

Skolfogde

Gun Pettersson Lövsäter, Odensala, 195 92 Märsta, 591 430 15

Stugfogde

Ove Åslund Tjädervägen 4, 195 33 Märsta, 591 129 25

Händer, forts

Hembygdsrum skall inredas på centrumbiblioteket

Centrumbiblioteket i Märsta håller på att inreda ett hembygdsrum. Det är tänkt som en plats där den som vill kan ägna sig åt släkt- och hembygdsforskning. Här kan man låna dator och söka på Internet. Men här finns också en uppsättning av mikrofilmade kyrkoarkivalier från Odensala och Husby-Ärlinghundra. Det är hembygdsföreningen som äger dessa filmer och som har deponerat dem här för att lånas ut till den som vill studera på plats. (Ej hemlån.)

Bibliotekets ambition är också att här skall finnas så mycket som möjligt av lokalt producerade skrifter. Hembygdsföreningen kommer naturligtvis att komplettera biblioteket med sådant vi producerat men som kanske har förkommit eller har slitits ut.

Nu vill Tidlösan uppmana alla våra läsare att tänka efter: Har du tillgång till, eller känner du till små skrifter som borde finnas i hembygdsrummet? Det kan gälla allt från enkla memoarer och föreningars jubileumsskrifter till mera ambitiösa verk. Och när vi ändå är i farten – ett eller ett par exemplar till hembygdsföreningens forskningsbibliotek är också synnerligen välkomna! Kontakta Tidlösan så förmedlar vi skrifterna.

Tack för din medverkan i ett viktigt kulturprojekt!

Från Stugfogden hör vi:

Föreningen har fått erbjudande om en mindre byggnad som har blivit över på Luftfartsverkets marker. Stugfogden tycker att det skulle passa bra med ett tillskott i form av *en liten verkstad på Täppavallen*. Där kunde han samla sina redskap och utföra reparationer och annat som skall skötas om på hembygdsgården.

Vidare rapporteras att *gårdsgården* kommer att repareras under våren. Virket är inköpt och hemkört. Nu behöver vi hjälp av villiga händer till både gårdsgården och eventuell flytt (nedmontering) av den blivande verkstaden. Ove Åslund blir glad för ett samtal från dig som vill medverka. Tel. 591 129 25.

Loppisgävor efterlyses

Inför hembygdens dag efterlyser Gun och Allan ännu mera prylar till loppmarknadsståndet. All försäljning där betyder oavkortade bidrag till vår föreningsverksamhet. Understundom händer det dock att en eller annan pryl finner sin väg till Nutidsmuseet!

Kontakt Gun och Allan:
tel. 591 430 15

Vår nya ordförande har ordet

Vårdagjämning och årsmötet har passerat. Sven har lämnat över stafettpinnen till mig och det skall bli roligt att få leda arbetet i vår hembygdsförening. När jag nu sitter och kör bussen inom kommunen kommer många tankar och idéer i huvudet, som kan förverkligas i framtiden. Men det finns också många utmaningar som den nyvalda styrelsen har att ta i tu med.

Förutom hörnstenarna i vår verksamhet, Valborg, Öppet hus, Hembygdens dag och Lilla julafton skall vi genomföra det praktiska och administrativa arbete som finns i vår verksamhetsplan för 2005. Bland det första styrelsen skall göra är, att arbeta med motionen som framlades på årsmötet. Den handlar om översyn och uppdatering av våra stadgar. Detta arbete skall vara klart till nästa årsmöte för beslut.

Vi har två mycket intressanta informationskanaler. Tidlösan som kommer ut med 4 nummer per år, är medlemsorganet. Där skall informeras om det som berör medlemmarna. Det kan vara debatter, inlägg, upprop, brev, händelser, historia m.m.

Hemsidan på Internet skall vara vårt ansikte utåt, där både medlemmar och andra intresserade hittar det utbud vi har.

En idé om att Hembygdsföreningen ger ut en foto- /bilderbok har väckts. Arbetet kan påbörjas redan i år.

I verksamhetsberättelsen redovisas 804 medlemmar, vilket är oerhört många. Här finns över 1600 händer, som behövs i föreningens arbete. Hörnstensarrangemangen behöver många frivilliga händer och styrelsen välkomnar alla som kan ge en hjälpende hand. Alla händer kan av olika skäl inte delta, men muntligt stöd och idéer är också välkomna.

Till sist vill jag önska alla välkomna till våra arrangemang under 2005. Glöm inte ta med nära och kära som inte är medlemmar, och de som flyttat att komma tillbaka och glädjas med oss.

Bosse

Sörlings karosserifabrik

För en tid sedan hittade jag några arbetsblad hos ABF. Det föreföll vara anteckningar efter en studiegrupp som diskuterat minnen från sina anställningar hos företaget. Kanske var det stolpar för fortsatta studier. Överskriften var: ANTECKNINGAR - SÖRLINGS. Inledningsvis refereras till ett par källor: Märsta från forntid till flygtid samt Gamla Märsta i ord och bild. Något i materialet säger oss att "nu" skall läsas som 1980-talet. Efter lite bearbetning presenteras följande artikel, kompletterad med bilder ur hembygdsföreningens arkiv.

Giselher

Johan Primus Sörling, grundare av familjeföretaget Sörlings, härstamade från Lottefors i Hälsingland och hade innan han kom till Märsta jobbat som hovslagare både i Stockholm och i Åshusby i Norrsunda socken. 1924 flyttade Sörling sin verksamhet från Åshusby till Märsta och började sin verksamhet som smed och hovslagare i en smedja, som låg på Sätuna gårds marker. På platsen för den första verkstaden, Odenvägen 7, finns nu ett särskilt boende (2005).

Under den första tiden i Märsta hade inte Johan Sörling någon anställd vid

smedjan. Han arbetade då som hovslagare och bondsmed. En av de först anställda hette Ragnar Eriksson. Johan Sörling och Ragnar Eriksson var båda duktiga hovslagare och smedjan fick snart ett gott rykte om sig. 1929 började även Henry Westergren i smedjan och sonen Harry började sin karriär vid företaget.

Under denna tid fanns det en sorts vajertipp på motorfordonen. Den fungerade som en stubbrytare och var ganska opraktisk. Det fanns även en tipp som kallades för Knivstatippen. Den hade en skruv under flaket och

det tog lång tid att veva upp skruven.

*Sörlingtippen 1929.
Fr v Johan Sörling,
Ragnar Eriksson
och Harry Sörling*

Händer

VALBORGSFIRANDE I HEMBYGDSGÅRDEN

Medlemmar och övriga intresserade välkomnas att fira valborg i Husby skola och hembygdsgården. Som vanligt strävar vi efter ett familjearrangemang där raketer och smällare är bannlysta, men där umgänget med vänner samt majbrasan skall ge tillräcklig värme. Räcker inte det så finns servering av varm buljong i torpet och kaffe mm i skolan.

Kommunalrådet Anders Johansson håller vårtalet kl. 19.30.
Sångfåglarna samt Inga och Linnéa svarar för underhållningen.
Hembygdsgården håller öppet från kl.19.00

GÖKOTTA 21 maj i Skepptuna

Lördagen den 21 maj är medlemmar i vår förening, inbjudna att delta i Skepptuna Hembygdsförenings gökotta.

Packa kaffekorgen och möt upp
vid Polandstorpet kl 06.00.

Eller parkera vid kyrkan och gå ca 10
minuter i frisk morgon luft.

ÖPPET HUS I HEMBYGDSGÅRDEN sönd 22 maj kl 11.00-15.00

Minnen från 1950- 1960-talet, Birger Brolund berättar.
Skolmaterial och klassbilder ur våra gömmor plockas fram,
sådant som normalt inte får plats att visas

Nutidsmuseet öppnas första gången för allmänheten

I torpet eldas i bakugnen och våra bagerskor visar hur det
kunde gå till vid **forna tiders storbak**. Räkna med provsmakning!
Kaffeservering i skolan.

Hänt

Årsmötet

Vårt årsmöte i mars drog fullt hus. Ca 40 medlemmar deltog i mötet och den efterföljande supén.

Bo Klang valdes till ny ordförande efter Sven Eriksson som avböjt återval. Även vice ordförande Olle Walldén hade avböjt av hälsoskäl. Gunilla Blidborg (omval) och Peder Andersson (tidigare suppleant) valdes till ordinarie ledamöter. Övriga suppleanter, med undantag för Ann-Marie Sjöblom-Kruhsberg som av sagt sig uppdraget, omvaldes och Anna-Karin Bergvall nyvaldes som suppleant i styrelsen.

Föreningens samtliga funktionärer med adresser redovisas på sidan 19 i detta nummer av Tidlösan. Vår nya ordförande presenteras dessutom på sid 1 och 2 samt kommer med en första programförklaring i form av en ledare på sid 3.

En motion om stadgeöversyn bifölls av årsmötet. Dom nuvarande stadgar na antogs för mer än 20 år sedan. Uppdraget gick till styrelsen, som vid sitt konstituerande möte utsåg en arbetsgrupp för detta uppdrag; Bo Klang, Ove Åslund och Peder Andersson.

Ordföranden direktvaldes ju på årsmötet. I övrigt konstituerade sig styrelsen den 4 april så att Eva Svensson återigen valdes till vice ordförande. Eva har bl a varit ord-

förande i två tidigare perioder. Gunilla Blidborg omvaldes som kassör och Maud Hedlund-Lidman omvaldes som sekreterare.

Medlemsavgiften beslutades oförändrad; 50 kr per enskild medlem och 100 kr för familj, 2 eller flera.

Som sitt sista styrelseuppdrag, innan årsmötet avslutades, utdelade Sven Eriksson föreningens diplom till Karl Håkan Lundgren. Karl Håkan är förmodligen föreningens äldste nu kvarvarande medlem. Han har varit medlem sedan 1952, året då föreningen bildades. Han var styrelsens ordförande 1958-1966 och satt kvar i styrelsen ända till 2001. Även efter detta har Karl Håkan medverkat i olika föreningsaktiviteter. Under många år var han huvudansvarig för föreningens årliga bussresor. Nu kunde han inte själv ta emot utmärkelsen. Benen ville inte hänga med, så han fick företrädas av sonen Fredrik.

Sven Eriksson fick själv ta emot ett fång blommor och tackord från Bo Klang, som i sin tur fick ta emot tillönskningar om framgång i sitt värv av föregångaren.

Nya medlemmar

Familjen Örjan Klang, Odensala, Astrid Husberg, Bandhagen, Siv och Norbert Feusi samt Arnold Nissen, samtliga Märsta, hälsas välkomna som nya medlemmar i vår förening.

Johan Sörling funderade länge på hur man skulle få en enklare och mer funktionsenlig tipp på lastbilar och flakvagnar. Han löste till slut problemet genom att montera två segment, metalleder som drevs uppåt med kugghjul, under flaket. Kugghjulen drevs till en början med vev. Den första tippen som Johan Sörling gjorde tillverkade han åt en åkare i Åshusby. Åkaren fick tippen gratis, som provexemplar. Allt arbete hade då gjorts för hand, från axelstål till kuggdrev.

Den nya tippen blev snart känd och beställningar började komma. Med beställningarna följde också tillverkning av flak och hytter till fordonen.

Virket köptes in från sågen och tillverkningen började komma igång. Man snickrade och monterade tippen, hytten, flaket och lemmarna, allt enligt beställarens önskemål. De första bilarna med Sörlings stegtipp som rullade ut från smedjan, fick köparna betala 450 kronor styck för. Detta var omkring 1930 och penningvärdet var ett annat då.

Under det att de hantverksmässigt gjorda lastbilstipparna passerade genom smedjan funderade Johan Sörling på att vidareutveckla sitt patent. Han kom till slut på att i stället för att veva upp tippen, så kunde man ta ut den kraften från växellådan på bilen. Med en extra växelspak från förarhytten kunde man nu manövrera

stegtippen. En utväxlingsanordning med kuggdrev monterades på växelådan, och tippen kunde även monteras så att flaket tippade i sidled om beställaren ville ha det på det sättet.

Omkring 1931 hade firman 5 anställda och då hade man mellan 4-5 lastbilar att jobba med samtidigt.

Sörling hade nu på allvar utökat sin verksamhet och en snickare på orten anställdes för att enbart tillverka lastbilshytter. Dessa gjordes helt i trä. Vissa delar beslogs med plåt. Rutorna till hytterna skar man ut på smedjan, hantverksmässigt arbete som allt annat. Förutom lastbilstippor hade Sörlings fortfarande smidesverkstaden kvar och lantbrukarna från gårdarna kom med sina beställningar.

Hovslageriet upphörde emellertid ganska snart och det är osäkert om det fanns kvar när Sörlings började bygga ut företaget på södra sidan av Odenvägen. Den nya verkstaden stod klar 1936. Den inrymde garage, smedja och monteringshall. Nu hade Sörling ca 20 anställda. Fabriken byggdes till i olika etapper under åren 1936-1939.

Beställningar strömmade nu in från olika företag i Stockholm och förare körde ut nakna chassier till Märsta från Stockholm. Förarna satt då många gånger fastbundna på en låda vid ratten för att kunna köra ut till Sörlings verkstad. I Märsta försågs chassiet med hytt och tipp, allt enligt beställarens önskemål.

I väntan på flak och annan utrustning, vid Sörlings verkstäder, 1950-tal.

Sellbergs åkeri i Stockholm var en av de första beställarna. Varianterna på lastbilarna blev med tiden ganska många eftersom beställarna ville ha bilarna utformade efter sina behov. I slutet av 1930-talet var Svenska Esso en av de stora kunderna och förutom

Gösta Pettersson på ritkontoret

bensinbolaget kunde även märkas Volvo, Scania, Bedford med flera. När produktionen då var som bäst tillverkades ca 23 tippkonstruktioner i veckan och en lastbilstipp plus en hytt kostade då i genomsnitt 2 500 kronor.

Arbetslönen var ca 75 öre i timmen, med 48-timmarsvecka. På lördagarna slutade man klockan 13.00 och övriga dagar jobbade man full tid.

Den fackliga verksamheten började i en källare 1937. Arbetarna vid Sörlings anslöt sig till Svenska Metallarbetarföreningen, avd 288, och den förste ordföranden hette Lundin. Lundin hade dock inte den rätta kontakten med arbetsledningen och han avgick som ordförande efter bara något år. Istället valdes Harry Fors till ordförande och under den tid han satt

torrt väder kommer gumman ut ur huset och gubben drar sig längre in. Vid regn och högre luftfuktighet kommer gubben med paraplyet ut.

Si du nu att dä rägne?

Den här apparaten gav inga särskilt säkra utsagor. Speciellt dåligt gick det att få varningar för de häftiga regn-skurar som kan komma upp under sommardagar med solsken. Gumman i väderhuset som visade på vackert väder kunde vara framme, men det spöregnade ute. Det där irriterade en av min mormors väninnor så till den milda grad. Resolut tog hon väderhuset med sig ut på bron och höll upp det med framsidan mot regnet.

- Si du nu att dä rägne, kärngestölle?!

Väderutsikter i radio

Under åren från 1925 och fram till att andra världskriget började kom radion in i de allra flesta hem. När väderprognoser kom med i sändningarna vet jag inte, men de fanns med 1936, när jag börjar minnas vad som hördes i radio. Det var två program som mina föräldrar alltid lyssnade på. Det var "Eftermiddagsnyheter från TT" och "Väderleksrapport från Väderlektjänst". Båda sändes på kvällen ungefär kl. 19.00.

Då hade vi en kristallmottagare med skjutpotentiometer för inställning av stationerna. En liten pinne stack ut ur en lång springa och genom att dra den fram och tillbaka kunde man leta reda

på olika stationer. Motala på långvåg var den station vi lyssnade på. Radion stod på skrivbordet inne i salen och hade en lös högtalare med en rätt lång anslutningssladd. Far hängde ut högtalaren på en krok på köksväggen när vi lyssnade. Men på sommarkvällarna, när det var nyheter och väder, hängde han ut den på verandan.

Det berodde på att grannen, Farbror Axel som bodde 500 meter bort, inte hade någon radio och gärna ville höra Väderleksrapporten. I god tid före klockan sju hade han gått halvvägs mellan våra gårdar och stödd på grinden mellan våra marker kunde han höra vad meteorologerna trodde att det skulle bli för väder nästa dag.

Det här visar att det fanns en stor tilltro till Väderleksrapportens utsagor i mitten på 1930-talet. Vetenskapen hade tydligen fått större trovärdighet då än gamla, folkliga vädermärken och meteorologerna tog successivt över den folkliga väderspåkstens roll. Nu är gamla vädermärken bara intressanta minnen från en gångens tid och många av dem är glömda. Men långtidsprognoser för hela somrar eller vintrar, byggda på folklig spåkonst, har hållit sig kvar med stor uthållighet.

Artikeln bygger på ett kapitel av vår småländske författares manus till "Utsikt från Jonstorpet" som kommer ut som bok senare i år. (Red. anm.)

upp och kom tillbaka som regndrop-par. Gick den nedåt, blev det uppehållsväder. *Rikligt med dagg* en solig och klar sommarmorgon var ett säkert tecken på vackert väder och omvänt visade frånvaron av dagg på regnrisk.

Vinden visar väder

Vindriktningen vid hård vind skulle man iaktta. I östra Sverige kommer regnvinden från öster. *Östavär och kärngeträte, börjer må störm å sluter må väte*. Trätan började häftigt och slutade ofta i tårar och en storm från öster slutade med regn.

Märkesdagar i juli

Sju Sovare dag, den 27 juli började höstsåden mogna. *Regne då på Sjusöveredan, då ragne då i sju vecker*, hette det och det var ingen rolig väderutsikt för den som ville ha torr och välbärgad spannmål och få det sista av höskörden under tak.

Dagen efter, den 28, har Botvid namnsdag och då borde det heller inte regna. För regnar det Botviddagen, då är det *ingen bot vid det*, ansåg man på många trakter. Den där lite barnsliga uppdelningen av ett namn i almanackan, för att göra en märkesdag av dagen, finns i flera folkliga föreställningar. Så var Karolinadagen, 20 maj, den lämpligaste dagen att så linet på, för namnet innehöll ordet lin.

Pisserevecka

Mitt i brådeste hötiden i juli kom en vecka med stor risk för helt fel väder. Den kallades för *pisserevecka*

eller *fruntimmersvecka* och då var det sex damer på rad som hade namnsdagar: Sara, Margareta, Johanna, Magdalena, Emma och Kristina. De hade fått ryckte om sig att *inte kunne hålle tätt*. Precis som veckonamnet anger pinkade regnet från himlen under den veckan. Men det är sju dar i en vecka, så Fredrik fick fylla ut med den sjunde dagen och inledde med sin namnsdag den 19:e.

Margaretas pinkande var allvarligt också för kvalitén på årets skörd av nötter, för om *Greta pisser i nöttera*, då skulle det bli mask i dem.

Väderhus

Det fanns ett tekniskt hjälpmedel, utöver kvicksilverbarometern, som var flitigt använt förr. Det kallades *väderhus* och före radion och väderleksrapporterna såg man väderhuset som ett hjälpmedel som på kort sikt kunde varna för regn. Väderhus säljs fortfarande men nu betraktas de bara som trevliga prydnadsföremål.

Väderhuset är egentligen en enkel hygrometer som känner av luftens fuktighet. På en vågrät, avlång träbit står en liten gumma i huckle i ena änden och en gubbe med paraply i den andra. Träbiten kan vrida sig kring en axeltapp i sin mittpunkt och är upphängd i ett tagelstrå. Figurerna står i varsin port på ett litet hus.

När luftfuktigheten förändras påverkar det tagelstrået och plattan med figurerna vrider sig. Vid solsken och

som ordförande var det inte några större problem och samarbetet med arbetsledningen gick relativt bra.

I början av 1940-talet ombildades det växande företaget till J Sörling AB med Johan Sörling, Ida Sörling, Harry Sörling och Märta Sörling som aktieägare.

Under andra världskriget var det dåligt med bilar på vägarna och tillverkningen av stegtippar sjönk katastrofalt. Produktionen räddades genom omläggning av produktionsinriktningen. En ingenjör vid firman plockade i detalj ner en nyinköpt svarv. Svarven hade köpts in från Tyskland. Därefter kopierades svarven och tillverkades vid Sörlings. En lönande svarvtillverkning ersatte lastbilstipparna och de stora svarvarna såldes i ett 50-tal exemplar.

Sörlings tillverkade även annat för att kunna hålla firman vid liv. Bland annat tillverkades ca 3 000 bogserkro-

En färdig svarv baxas ut för leverans 1947. Tv: Harry Fors, närmast kameran: Samuelsson.

kar till armén. När gengasen började användas för att driva bilarna kom återigen tillverkningen av stegtippar igång, samtidigt som man svetsade gengasapparater till lastbilarna.

Rast för ett arbetslag vid Sörlings verkstäder 1943. Under kriget tillverkades även fisklådor för att hålla igång sysselsättningen.

Tillverkning av hydraulcylindrar i maskinverkstaden. 1950-talets mitt.

Vid ett tillfälle under kriget hade Sörlings AB fått en beställning på gengasapparater till en Balkanstat. Levereransen sändes med båt. Båten sänktes dock av en ubåtstorped och leveransen kom aldrig fram.

Efter kriget började tillverkningen av stegtippar komma igång igen, med lite raskare byggnadstakt. Stegtippen ersattes under 1950-talet av hydraultippen. Konkurrenten HIAB började tillverkningen av hydraultippar och Sörlings AB var då tvungna att följa med utvecklingen.

I mitten av 1950-talet hade Sörlings AB ca 100 anställda. Alla dessa människor måste ha bostäder. Sörlings AB lät därför bygga arbetsbostäder vid Södergatan, och många av tjänstemännen byggde villor, bl.a. vid Fågelvägen i Märsta.

1965 flyttade företaget upp till industriområdet. Några av de anställda ansåg att uppflyttningen försämrade andan på företaget. Företaget hade då 170 anställda och var inte längre ett litet intimt familjeföretag utan en stor industri.

Nu tillverkade Sörlings hydraultippar, boggielyftar och dumpers. Företaget hade försäljning både på öststaterna och på Europa i övrigt. En ny marknad i arabstaterna började redan då göra sig gällande. De flesta ordena gick genom Volvo och Scania. Ett lönande hantverk, som började i en liten smedja vid Odenvägen i Märsta, hade blivit industri och miljonföretag.

Kommunen övertog Sörlings gamla byggnader vid Odenvägen där nu

Tv: Harry Fors och rundsliparen Söderlund. 1950-talets mitt.

Flugor, spindlar och sniglar

Blev *flugorna* närgångna, kom i ansiktet och ville krypa in i munnen, när det dragit upp gråa regnmoln, var regnet nära.

Spindlarna spann stora nät, när det skulle bli uppehållsväder några dagar framöver. Regn förstörde deras nät och därför spann de inga nät, när det drog ihop sig till regn. Hade det blivit ett nytt spindelnät över kostigen, när man hämtade korna till källmjölkningen, var det ett bra tecken i hötiden.

Möter du sju skogssnigle på väjjen te skojen, då bli då regn inna du kommer hem, sade man. De svarta skogssniglarna kom fram, när det började bli fuktigt i luften och regnet var på väg. Det var under eftersomrararnas bärplockning vi räknade sniglar på bortvägen, men jag kan inte minnas om det här märket slog in någon gång.

Svinväder

Till och med svinen kunde spå regn. *Då bli regn, när svina bär pinne i mun*, hette det. Gick grisarna omkring med pinnar eller ströhalv i munnen, var det ett dåligt tecken, när skörden krävde torkväder. Den meningen användes också till att reta cigarettökande pojkar med, när de gick med giftpinne i munnen och försökte likna filmhjälten Humphrey Bogart.

Solen spår

Solen och hur det såg ut omkring den under olika tider på dygnet kunde

ge många besked om hur vädret skulle bli framöver. *Skiner sola nôr då räg-ne, då bli då regn i môra mä*, hette det. Solen kunde *dra regn* också. Då lyste den genom ett moln och det blev som ljusgråa strålar från molnet ned till marken. Sådant tydde på regn.

Solnedgång och soluppgång var tider när himlen skulle kollas. *Om sola går ner i en bänk, så kommer ho igen mä en skänk*. Bänken var en molnbank och skänken (gåvan) bestod av regn dagen därpå. Den gåvan vill bönderna slippa i höbärgningen. Eftersom det mesta höet förtorkades på *bressel* (utbrett på marken) och sedan sattes i *såta* (volmar), var regn till mycket stort men. *Röd kväll – dag säll, morgon röd – dag död*, var en ramsa, *aftonrodnad – klar natt, morgonrodnad – våt hatt*, en annan.

Angeläget med rim

De sista ramsorna är bra exempel på, att man prutade högst betydligt på den språkliga klarheten, för att få till rimmade ramsor. Det hade inte varit lätt att fatta betydelsen av ”bänk”, ”skänk”, ”dag säll” och ”dag död”, om man inte fått lära sig innebörden samtidigt med ramsorna. Liknande, halvt obegripliga ”synonymer” har vi i många rimmade ordspråk.

Dimma och dag

Blev det *dimma på morgonen*, skulle man titta noga hur det gick till när den löstes upp och försvann. Steg den uppåt, var det risk för regn – den gick

En torr och varm försommar kunde grunda för rena missväxten på lättare jordar. *Fram te messômmer kan dä allri regne för mycke*, har det hetat i östra Sverige.

Pingstregn – nej tack!

Pingstdagen skulle det helst inte regna. *Pingstdagsregn faller som etter på jola*, hette det. Etter var, i ordets äldsta betydelse, en giftig vätska som utsöndrades ur gapet på drakar och ormar.

Det här märket är lite säreget bland spåmärken som har med nederbörd att göra. Det är inte riktigt ett omen, ett dåligt eller gott tecken, utan närmar sig magins förställningar om hur något kan påverka ett kommande skeende. Det är svårt att tänka sig att regn en pingstdag kan vara annat än nyttigt för växtligheten, åtminstone i östra Sverige

Fåglar som spår

När skatorna byggde bon skulle man titta efter hur högt i träden de placerade det. *Bygger skatera högt, bli dä regnsômmer – bygger di låjt, bli dä tôrkesômmer*. Det där låter som ”omvända världen”, innan man fått förklaringen. Skatorna tyckte nämligen inte om dropp från trädgrenar över boet, sa man, och byggde därför nära toppen, när de väntade regnsommar och tvärt om för torra somrar.

Också *höns*, som alltid betraktats som dumma – *dum som e höne* – hade förmåga att ana hur länge det skulle

hålla på att regna, om det började regna en sommardag. Sprang hönsen in i hönshuset direkt, slutade det snart regna. Men stannade de ute, berodde det på att regnet skulle hålla på så länge, att de skulle bli tvungna att gå ut i blötan för att söka föda. Då var det ingen idé att springa under tak. Inte illa uträknat av en dum höna?

Svalorna spådde också väder. Flög svalorna högt, blev det torkväder, men började de flyga på ”höjd lägsta”, då var regnet nära. Skillnaden i höjd beror på att insekter som svalorna jagar flyger på olika höjd.

En liten klätterfågel, troligen var det göktyta eller möjligen mindre hackspett, kallades för *regnpipere*. När den lät höra sitt entoniga *ty-ty-ty-ty...*, då drog det ihop sig till sommarregn.

Katter och hundar

Katten, detta djur som av gammalt räknats som en representant för det onda, kunde spå oväder. *Söver katten på kulla, så bli dä ovär*. Att *söve på kulla*, var att ha hjässan nedåt mot underlaget. Katten blev frusen om hjässan inför oväder och vände den mot det mjuka och varma underlag katter gärna ligger på.

Hundar och katter äter gräs ibland. På sommaren betydde det, att det skulle bli regn. När min mormor såg vår katt äta gräs, kunde hon schasa på den och säga:

- *Hålls inte å dra ner regn, katt!*

F. d. Sörlings verkstäder, nu (1981) yrkesskola. Foto Bror Lind, 1981

byggnadskontoret och yrkesskolan tagit över.

Johan Primus Sörling drev företaget tills han var 70 år. I slutet av 1950-talet överlämnade han verksamheten till sonen Harry. Harry Sörling sålde långt senare hela företaget till Forss-Parator för en summa mellan 7 - 8 miljoner kronor. Numera finns bara minnena efter företaget kvar här i Märsta.

Svetsare i verkstaden, sent 1930-tal.

Efterskrift:

Sörlings verkstäder finns inte längre i Märsta. På Internet få man åtskilliga träffar, bl a: 1993 blev Ilsbo Industrier AB ägare till Sörlings. Ilsbo har liknande verksamhet i Enånger, Hälsingland. J. Sörling AB finns nu i Knivsta och sysselsätter 30 personer. Sörlings har med framgång presenterat värdefulla produkter för transportnäringen, bl a: den hydrauliska tippen, boggilyften, automatlämmen för säker tippning, dumpern i höghållfast stål, självbärande ståflak, lastväxlare, dumpersemitrailern mm.

Vädermärken och väderspåkonst - vår och sommar

Av Martin Johansson

Fram till andra halvan av 1800-talet var skördeutfallet på bondens egen gård nästan den enda grunden för försörjning och överlevnad fram till nästa års skörd. Blev det missväxt stod, bokstavligt talat, svälten för dörren. Det fanns nästan inga livsmedel att köpa ett dåligt skördeår och de flesta småbönderna hade inga pengar att köpa något för. Hur stor årsväxten blev och hur den kunde bärgas berodde i hög grad på vädret under växtperioden.

Huvudparten av bondens arbete var förlagt ute, ”under Guds fria himmel”, och några kläder eller skor som klarade av regn och blöta, jämfört med dem vi har i dag, fanns egentligen inte. Dagsramsans *Det finns inget dåligt väder – bara olämpliga kläder* skulle ha låtit som ett hån i gamla tider.

Ett så starkt beroende av vädret, både för försörjningen och möjligheten att ha en dräglig arbetsmiljö, ökade intresset för att kunna spå väder, både på lång och kort sikt, utöver människors allmänna nyfikenhet på att få veta något om framtiden.

Väderutsikter i almanackan

Fram till och med 1869 fanns det väderprognoser i almanackan. De grundade sig på astrologins föreställning att solens, månens och planeter-
nas inbördes ställning bestämde över

bl. a. vädret. Framför allt var det solen och månen som styrde vädret. Vart 19:e år (Metons cykel) var det fullmåne samma datum i månaderna och vädret följde samma cykel.

Väderutsikterna i almanackan grundade sig på den stora tilltron till astrologin under 1500- och 1600-talen. Under 1700-talet kom den ”vetenskapen” ur mode och naturvetenskapen tog över. Trots detta fick almanackans väderprognoser stå kvar så länge.

Almanackans tillförlitlighet som medium för väderutsikter kan inte ha varit så särskilt stor. Jag har också hört och läst om besvikna bönder som samlat ihop arbetsfolk och försökt skörda hö i veckor när almanackan spådde solsken och fått regn på sitt hö hela veckan.

Märken och ramsor

Det fanns en mängd vädermärken och spåramsor inom den folkliga traditionen och många var i bruk åtminstone till något tiotal år efter andra världskriget. De flesta varnade för dåligt väder, sådant som inte var lämpligt för de jordbrukssysslor som pågick eller som skulle ge dålig skörd på lång sikt. Det vanligaste var varning för regn, men det kunde också vara sen och kall vår, sträng kyla, mycket snö och hård vind. Men det fanns också tecken som lovade sol

och torkväder för hö- och spannmålsskörd.

En del av dem går att koppla till naturvetenskapliga sammanhang medan andra är svåra att klassa som annat än folktro. Det senare gäller föreställningen, att vädret en vis dag, t ex ett visst helgons namnsdag, ska kunna visa hur vädret blir under en lång period framöver.

Odlingsåret

Bondens odlingsår började vårfrudagen och då började också *Bondepraktikans* veckoräkning med *13:e vecka*. Den slutade med midsommarsveckan som kallades *1:e vecka*. Veckoräkningen var alltså en nedräkning och fanns bara under detta kvartal. Av antalet veckor som ingår i ett kvartal, 13, har det fått den folkliga benämningen *trätting*.

Vafferdan

Vårfrudagen eller *vafferdan* var betydelsefull inte bara som kristen märkesdag. Den dagen eller rättare sagt *vafferdasnatta* gick det också att se hur våren skulle arta sig. Spåramsans som gällde löd: *Bär stubben hatt vafferdasnatt, då ä våra satt*. Den hatt stubbarna kunde bära bestod av snö och det visade på en sen och kall vår.

Min mormor höll på *den gamle stilen*, d v s den julianska kalendern. *Den nya stilen*, Gregorianska kalendern, infördes vid kalenderreformen 1753, men den gamla fanns kvar i en parallell kolumn i almanackorna fram

till och med 1869. Hennes version av spåramsans var: *Bär stubben hatt gamle vafferdasnatt* o. s. v. Gamla vårfrudagen inföll 12 dagar senare, den 6 april, i andra halvan av 1800-talet.

Ett annat vädermärke om våren var *lärkans ankomst* i förhållande till *vafferdan*. Kom lärkan för tidigt, betydde det bakslag för våren längre fram. *Så monge dae som lärka sjonger före vafferdan, så mong få ho va tyst ätter*. Blir det snö och kallt, brukar lärkan tystna tills våren tar fart igen.

April och maj

Vädret under april och maj gav förebud om årsväxten. Snöfall i april var bra, för *aprillesnö ä som fåragö*. Snön hade samma verkan på åkrar och ängar som fårgödsel. Den dyngan hade alltid räknats att ha en särskilt god verkan på växtligheten.

Var maj våt, kall och bra lite vårlik, kunde man trösta sig med att det skulle bli bra skörd. För *Maj våt, kärv och kall fyller bondens loge och lada all*, hette det. Men i slutet av månaden, den 25-27, när Urban, Vilhelmina och Beda har namnsdagar, ville man ha ”bra” väder, för *Urban, Vilhelmina och Beda, de tre skola sommaren leda*. Var och en av de tre dagarna spådde vädret för respektive juni, juli och augusti. Urban-dagen kunde det gärna få regna en del, men Vilhelmina och Beda skulle helst *hålle tätt*.